

تاریخ دریافت: ۹۸/۳/۲۴

تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۲/۷

صفحات: ۸۴-۶۷

پیش‌بینی خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی در دانش‌آموزان از طریق دل‌بستگی به والدین و همسالان

بهادر زمانی شالکوهی*، محمود شیرازی**

چکیده

این پژوهش، با هدف بررسی پیش‌بینی دل‌بستگی نوجوان به والدین و همسالان با خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی انجام شده است. روش پژوهش، توصیفی از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهرستان زاهدان در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ بوده‌اند. حجم نمونه شامل ۳۷۳ نفر که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌های دل‌بستگی به والدین و همسالان آرمسدن و گرینبرگ (۱۹۸۷)، خودکارآمدی اجتماعی نوجوان کنلی (۱۹۸۹) و رضایت از زندگی دانش‌آموزان هوبنر و همکاران (۱۹۹۴) استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام‌به‌گام انجام شد. نتایج همبستگی پیرسون نشان داد که ابعاد دل‌بستگی به پدر، دل‌بستگی به مادر و دل‌بستگی به دوستان با خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی ارتباط معناداری دارند. نتایج رگرسیون گام‌به‌گام نشان داد، ارتباط با دوستان بیشترین سهم پیش‌بینی‌کنندگی را برای خودکارآمدی اجتماعی و ارتباط با والدین کمترین سهم را دارند. نتایج رگرسیون گام‌به‌گام برای رضایت از زندگی نشان داد که اعتماد به دوستان بیشترین سهم و ارتباط با والدین کمترین سهم پیش‌بینی‌کنندگی را داشتند.

واژگان کلیدی: نوجوان، دل‌بستگی، خودکارآمدی اجتماعی، رضایت از زندگی.

* دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

** دانشیار گروه روانشناسی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی؛ دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران (نویسنده مسئول)

مقدمه

از زمان تولد تا پیری و مرگ، انسان از مراحل و دوره‌های مختلفی عبور می‌کند که هر کدام شامل ویژگی‌های خاصی هستند؛ نوزادی، کودکی، نوجوانی، جوانی، بزرگسالی و پیری هر کدام نشانه‌ها و علائم خاصی دارند، اما نوجوانی دورانی است که بسیار شگفت‌انگیز و پرهیجان است. ریشه کلمه *adolescence* (نوجوانی) برمی‌گردد به کلمه لاتین *adolescere* که به معنای «رسیدن به بزرگسالی» است. آغاز این دوره با بحران بلوغ بوده و با بر عهده گرفتن برخی مسئولیت‌های دوران بزرگسالی به پایان می‌رسد (ماسن و همکاران، ترجمه‌ی یاسایی؛ ۱۳۸۹).

روان‌شناسان معتقدند که رابطه کودک با همسالانش و والدین می‌تواند سهم بسزایی در رشد و سلامت اجتماعی و عاطفی وی دانش‌آموزان داشته باشد (اسکویین^۱، ۲۰۰۴)؛ برای مثال گالانکی، کلانتری و عزیزی (۱۹۹۹) بر این باورند که گروه همسال، مهم‌ترین شبکه اجتماعی در زندگی دانش‌آموزان است و ارتباط با همسالان پیش‌بینی‌کننده سازگاری آینده آنان است (علامه، شهنی ییلاق، حاجی یخچالی و محرابی زاده هنرمند، ۱۳۹۶) و یکی از عوامل مهم در ایجاد رابطه مطلوب اجتماعی خودکارآمدی اجتماعی است و خودکارآمدی یعنی اعتقاد و باور خود شخص به اینکه می‌تواند در موقعیتی خاص، به‌خوبی عمل کند و موفق شود (بندورا، ۱۹۹۳).

خودکارآمدی به توان شخصیتی فرد در مقابله با مشکلات و مسائل برای رسیدن به موفقیت اشاره دارد و بیشتر از اینکه تحت تأثیر هوش باشد، تحت تأثیر ویژگی‌های شخصیتی نوجوان از جمله؛ تلاشگر بودن، داشتن اعتماد به نفس، خودتنظیمی^۲ و خود رهبری^۳ قرار دارد (بهرامی و عباسیان فر، ۱۳۸۹).

یکی از عوامل تأثیرگذار بر خودکارآمدی رضایت از زندگی است که در واقع باورهای خودکارآمدی تعیین می‌کنند که انسان‌ها چه اندازه برای انجام کارهایشان زمان

^۱ Schoyen

^۲ Self-Regulatory

^۳ Self-Monitoring

می‌گذارند، هنگام برخورد با دشواری‌ها تا چه مدت مقاومت می‌کنند و در برخورد با موقعیت‌گوناگون چه اندازه رضایت دارند (باقری نسامی، سهرابی، ابراهیمی، حیدری فرد جبار، ینج و گلچین مهر، ۱۳۹۲) و مفهومی است نوظهور که علاوه بر روان‌شناسان و روان‌پزشکان، جامعه‌شناسان هم علاقه‌مند به آن هستند. در سال‌های اخیر پژوهش‌های بسیاری پیرامون این مسئله توسط دانشمندان این سه حوزه انجام شده و ملاک‌ها و عوامل دخیل بسیاری را پیرامون آن بیان کرده‌اند. رضایت از زندگی ارزیابی شناختی فرد از کل زندگی‌اش است و به یک فرآیند قضاوتی-شناختی اشاره دارد که در آن فرد کیفیت زندگی خود را بر اساس مقایسه‌ی شرایط زندگی با یک سری ملاک‌ها ارزیابی می‌کند (شیخ‌الاسلامی و عمرانیان، ۱۳۹۳) و علاوه بر اثرات فردی بر اجتماع هم اثرگذار است، برای نمونه وجود این عامل می‌تواند تضمین‌کننده سلامت فرد و جامعه باشد و موجب افزایش امید و خوش‌بینی و کاهش حس بی‌اعتمادی و انزوا گردد (ربانی و بهشتی، ۱۳۹۰). رضایت از زندگی مربوط می‌شود به ارزیابی و سنجش شناختی فرد از کیفیت زندگی خود و آن چیزهایی که برای خود مدنظر دارد. مفهوم رضایت‌مندی از زندگی فقط مربوط به یک عامل و حوزه زندگی نمی‌باشد بلکه رضایت از زندگی در حوزه‌های متفاوت محیطی، روان‌شناختی، فیزیکی و اجتماعی قابل تقسیم است. رضایت از هرکدام این حوزه‌ها بر دیگری تأثیر می‌گذارد (میکائیلی منبع، ۱۳۹۰).

اولین تجربه‌های سازنده احساسات رضایت‌مندی و کارآمدی در انسان‌ها، به دوران کودکی و فضای خانواده بازمی‌گردد. نوع واکنش‌ها، رفتارها و بازخوردهای والدین نسبت به فرزندانشان می‌تواند از جمله دلایل بسیار مهم در رشد خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی باشد. با افزایش سن کودک و گسترده شدن دنیای او میزان تأثیر همسالان، برادر خواهرها و دیگر افراد محیط بیشتر می‌شود. سالدو و هوبنز^۱ (۲۰۰۶) به بررسی ارتباط، حمایت والدین از نوجوانانی که دارای سطوح بالا، متوسط و پایین رضایت از زندگی بودند، پرداختند و به این نتیجه رسیدند که میزان و نوع حمایت‌ها در هر سه سطح کاملاً متفاوت

¹ Saldo & Houbns

است. به طوری که ارتباط کاملاً مثبتی میان افزایش رضایت از زندگی با میزان بالای حمایت والدین وجود دارد (به نقل از سپاه‌منصور و مظاهری، ۱۳۹۰).

دل‌بستگی پیوند عاطفی عمیقی است با افراد خاص در زندگی مان که باعث می‌شود وقتی با آن‌ها تعامل می‌کنیم لذت ببریم و در مواقع استرس، از نزدیکی با آن‌ها احساس آرامش کنیم (برک، ۲۰۰۷؛ ترجمه‌ی سید محمدی، ۱۳۹۰). بر اساس نظریه تکامل^۱ انسان‌ها به چند سیستم رفتاری^۲ مجهز هستند که شانس بقا و تولیدمثل را در آن‌ها افزایش می‌دهد. این سیستم‌ها شامل: سیستم اکتشافی^۳، سیستم مراقبتی^۴، سیستم جفت‌گیری جنسی^۵ و سیستم دل‌بستگی^۶ هستند (بشارت، کریمی و رحیمی نژاد، ۱۳۸۵). برهمن اساس بالبی معتقد بود، حداقل ارتباط متقابل مادر - کودک، ایجاد شکلی از وابستگی عاطفی به مادر می‌باشد که تحت عنوان دل‌بستگی از آن یاد می‌شود. کارکرد این وابستگی ایجاد امنیت روانی است (ماسن و همکاران، ترجمه‌ی یاسایی، ۱۳۸۹). مجی^۷ (۱۹۹۹) در پژوهشی به بررسی سبک‌های دل‌بستگی و ارتباط آن با عواطف و هیجانات پرداخت و به این نتیجه رسید که ارتباط مستقیمی با تنظیم هیجانات دارد. نوع دل‌بستگی به والدین بر هیجانات کودک تأثیر مستقیم دارد که این تأثیر می‌تواند زود شروع شود. در دوران نوجوانی رفتارهای دل‌بستگی عمدتاً به سمت افرادی غیر از والدین و به‌خصوص دوستان و همسالان گرایش پیدا می‌کند. طبق یافته‌های میلینگ^۸ و همکاران (۲۰۱۲) دل‌بستگی ایمن به همسالان می‌تواند در ارتباط بهتر با مدرسه و کاهش افسردگی در نوجوانان دانش‌آموز تأثیرگذار باشد. دلیل این امر می‌تواند به خاطر این باشد که نوجوانی دورانی است که فرد بیش‌ازپیش به حضور همسالان حمایتگر احتیاج دارد (به نقل از حجازی، اژه‌ای، رنجبر، ۱۳۹۲)؛ بنابراین با توجه به مطالب گفته شد هدف از پژوهش حاضر بررسی پاسخ‌گویی به این سؤالات است: ۱- آیا دل‌بستگی به والدین

^۱ Cvolution theory

^۲ Behavior system

^۳ Exploratory system

^۴Caregiving system

^۵ Sexual mating system

^۶ Attachment system

^۷ Magai

^۸ Miling

و همسالان توان پیش‌بینی خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی در نوجوانان را دارد؟
۲- کدام یک از ابعاد دل‌بستگی به والدین و همسالان با خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی بیشترین توان پیش‌بینی کنندگی را دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق: روش پژوهش، توصیفی از نوع همبستگی می‌باشد.

جامعه و نمونه تحقیق: جامعه آماری پژوهش حاضر ۱۰۱۱۹ دانش‌آموز پسر مقطع متوسطه دوم شهر زاهدان بودند. روش تعیین حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۳۷۱ نفر بود. روش نمونه‌گیری بدین صورت بود که در ابتدا ۴۱۳ دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. به این ترتیب که از میان ۵۱ دبیرستان در دو ناحیه یک و دو شهر زاهدان به تصادف ۱۰ مدرسه انتخاب شد، بعد با مشخص کردن کلاس‌ها از طریق قرعه‌کشی و کاملاً تصادفی ۱۵ کلاس انتخاب گردید. پس از حذف موارد ناقص تعداد آزمودنی‌ها به ۳۷۳ نفر تقلیل یافت.

ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات: در این پژوهش از ابزارهای زیر استفاده شده است:

آزمون دل‌بستگی نوجوان به والدین و همسالان: آزمون دل‌بستگی به والدین و همسالان (آرمسدن و گرینبرگ، ۱۹۸۷) به منظور ارزیابی تصور نوجوانان در مورد ابعاد مثبت و منفی عاطفی / شناختی رابطه با والدین و دوستان صمیمی‌شان، بر پایه نظریه دل‌بستگی بالبی ساخته شد. این آزمون دارای سه زیر مقیاس: میزان اعتماد، کیفیت رابطه و میزان خصومت و احساس بیگانگی است. به منظور اجرای این آزمون از ۳ پرسشنامه دل‌بستگی به مادر، دل‌بستگی به پدر و دل‌بستگی به دوستان استفاده می‌شود که هر کدام از این پرسشنامه دارای ۲۵ سؤال می‌باشند. پایایی باز آزمایی مقیاس در فاصله ۳ هفته بر روی نمونه‌ای شامل ۲۷ نوجوان ۱۸ تا ۲۰ سال برای مقیاس دل‌بستگی به والدین $0/93$ و برای مقیاس دل‌بستگی به همسالان $0/86$ بوده است. ضریب آلفای کرنباخ این مقیاس نیز بدین شرح گزارش شده است: دل‌بستگی به مادر = $0/87$ ، دل‌بستگی به پدر = $0/89$ و دل‌بستگی به همسالان $0/92$.
بخش دل‌بستگی به والدین مقیاس دل‌بستگی به والدین و همسالان با تعدادی از مقیاس‌های

مشابه از جمله مقیاس خود پنداره تنسی، مقیاس محیط خانوادگی، همبستگی معناداری دارد که این امر نشان‌دهنده اعتبار هم‌زمان این آزمون است همچنین پایایی پرسشنامه در پژوهش رستمی و جوکار (۱۳۹۶) با استفاده از ضریب پایایی آلفای کرونباخ برای بعد دل‌بستگی به والدین $0/83$ و برای بعد دل‌بستگی به همسالان $0/75$ به دست آمد.

مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوان: مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوان در سال ۱۹۸۹ توسط کنلی^۱ به منظور سنجش میزان خودکارآمدی نوجوان ساخته شده است. این مقیاس یک ابزار خود گزارشی است که دارای ۲۵ عبارت است، آزمودنی باید در یک طیف لیکرت ۷ درجه‌ای مشخص سازد که هریک از عبارات آزمون تا چه حد معرف شخصیت او است. شیوه نمره‌گذاری گزینه‌های مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوان بدین شرح است: غیرممکن=۱، بسیار سخت=۲، سخت=۳، کمی سخت=۴، ساده=۵، بسیار ساده=۶، بیش از حد ساده=۷. مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوان دارای ۵ زیر مقیاس: قاطعیت اجتماعی^۲ (۵ عبارت)، عملکرد در موقعیت‌های اجتماعی^۳ (۵ عبارت)، شرکت در گروه‌های اجتماعی^۴ (۵ عبارت)، جنبه‌های دوستی و صمیمیت^۵ (۷ عبارت) و کمک کردن یا کمک گرفتن^۶ (۳ عبارت). اعتبار سازه مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوان از طریق همبستگی معنادار با تعدادی از مقیاس‌های خود پنداره و سازگاری به اثبات رسیده است.

همبستگی مثبت معناداری بین نمرات مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوان و مقیاس نیم‌رخ ادراک خود (هارتر، ۱۹۸۲) در گروه اول و دوم دیده شد. همچنین بین نمرات این مقیاس و مقیاس سازگاری برای ارزیابی گروه سنجی دانش‌آموزان دبیرستانی (پرینز و همکاران، ۱۹۷۸) نیز همبستگی معناداری مشاهده شده است. نمرات مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوانان دو گروه نوجوانان دبیرستانی با زیرمقیاس‌های کناره‌گیری اجتماعی ($r = -0/39$) و صلاحیت اجتماعی ($r = 0/23$) و نمرات گروه نوجوانان مبتلا به اختلالات

¹ Conolly

² Social Assertiveness

³ Performance in Public Situations

⁴ Participation in Social Groups or Parties

⁵ Aspects of Friendship and Intimacy

⁶ Giving or Receiving Help

روانی تنی با نمره زیر مقیاس کناره‌گیری اجتماعی ($r = -0/25$) همبستگی داشته. همچنین پایایی پرسشنامه در پژوهش رضائی، مصطفائی و خانجانی (۱۳۹۲) با استفاده از ضریب پایایی آلفای کرونباخ ۰/۷۵ بود.

مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان: مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان در سال ۱۹۹۴ توسط هوبنر^۱ و همکاران ساخته شد. این آزمون یک ابزار خود گزارشی ۴۰ عبارتی است که آزمودنی باید در یک مقیاس لیکرت ۶ درجه‌ای میزان موافقت یا مخالفت خود را با هریک از عبارات آن مشخص کند. مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان، رضایت آزمودنی در حیطه‌های مختلف زندگی را می‌سنجد و دارای ۵ زیر مقیاس: خانواده (۷ عبارت)، دوستان (۹ عبارت)، مدرسه (۸ عبارت)، محیط زندگی (۹ عبارت) و خود (۷ عبارت) است. برای به دست آوردن نمره هر زیرمقیاس باید نمره همه عبارات مربوط به زیرمقیاس موردنظر را باهم جمع و بر تعداد عبارات آن زیرمقیاس تقسیم کرد. برای به دست آوردن نمره کل مقیاس نیز لازم است امتیاز هر ۴۰ عبارت را با هم جمع و بر تعداد کل عبارات تقسیم کنید. ضریب پایایی مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان در چند پژوهش بین ۰/۷۰ تا ۰/۹۰ گزارش شده است. همچنین پایایی باز آزمایی مقیاس نیز در یک فاصله ۲ و ۴ هفته‌ای بین ۰/۷۰ تا ۰/۹۰ بوده است که این مطلب حاکی از پایایی مطلوب آزمون است. نتایج پژوهش تحلیل عاملی، چندبعدی بودن مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان را تأیید می‌کند. همچنین روایی همگرا و افتراقی این مقیاس از طریق رابطه معنادار آن با دیگر مقیاس‌های روانی و مطلوبیت اجتماعی به اثبات رسیده است (زکی، ۱۳۸۶).

یافته‌های پژوهش

یافته‌ها در سطح آمار توصیفی و استنباطی ارائه شده و متغیرهای پژوهش توزیع نرمال داشتند.

¹ Huebner

جدول ۱: توزیع فراوانی و درصد سن در میان آزمودنی‌ها

سن	فراوانی	درصد فراوانی
۱۵	۶۱	۱۶.۴
۱۶	۱۱۹	۳۱.۹
۱۷	۱۰۰	۲۶.۸
۱۸	۹۳	۲۴.۹
تعداد کل	۳۷۳	۱۰۰

جدول ۱ نشان می‌دهد که میزان سن آزمودنی‌های این پژوهش ۱۵-۱۸ سال هستند و بیشترین تعداد نوجوانان ۱۶ ساله می‌باشند که تقریباً ۴۰ درصد از کل افراد را شامل می‌شوند.

جدول ۲: نتایج ماتریس همبستگی زیر مقیاس‌های دل‌بستگی به والدین و همسالان و

خودکارآمدی اجتماعی

فاطمیت اجتماعی	عملکرد در موقعیت‌های اجتماعی	شرکت در گروه‌های اجتماعی	دوستی و صمیمیت	کمک کردن یا کمک گرفتن	
**۰/۴۶۹	**۰/۴۹۷	**۰/۵۱۰	**۰/۴۳۷	**۰/۴۰۲	اعتماد به پدر
**۰/۴۳۳	**۰/۴۳۱	**۰/۴۳۹	**۰/۴۱۶	**۰/۴۰۹	ارتباط با پدر
** -۰/۳۶۹	** -۰/۳۹۵	** -۰/۳۸۸	** -۰/۳۷۵	** -۰/۳۲۳	بیگانگی با پدر
**۰/۳۴۷	**۰/۳۷۹	**۰/۳۵۳	**۰/۳۳۴	**۰/۲۵۸	اعتماد به مادر
**۰/۴۱۰	**۰/۴۳۷	**۰/۴۵۱	**۰/۳۹۵	**۰/۳۹۲	ارتباط با مادر
** -۰/۴۱۸	** -۰/۴۷۱	** -۰/۴۶۴	** -۰/۴۵۴	** -۰/۲۸۰	بیگانگی با مادر
**۰/۴۴۷	**۰/۵۴۲	**۰/۵۵۲	** ۰/۵۳۰	**۰/۴۲۴	اعتماد به دوستان
**۰/۴۷۷	**۰/۵۲۶	**۰/۵۶۸	**۰/۵۰۶	**۰/۴۳۵	ارتباط با دوستان
** -۰/۲۴۲	** -۰/۲۹۴	** -۰/۳۳۹	** -۰/۳۳۲	** -۰/۳۰۱	بیگانگی با دوستان

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که مؤلفه‌های دل‌بستگی به والدین و همسالان با مؤلفه‌های خودکارآمدی اجتماعی در سطح $p < ۰/۰۱$ رابطه‌ای معنادار دارند. بیگانگی با والدین و

همسالان با زیرمقیاس‌های قاطعیت اجتماعی، عملکرد در موقعیت‌های اجتماعی، شرکت در گروه‌های اجتماعی، دوستی و صمیمیت و کمک کردن یا کمک گرفتن رابطه منفی دارند. ارتباط با والدین و دوستان و همچنین اعتماد به والدین و دوستان با زیرمقیاس‌های خودکارآمدی اجتماعی ارتباط مثبت دارند.

جدول ۳: نتایج ماتریس همبستگی زیرمقیاس‌های دل‌بستگی به والدین و همسالان و رضایت از زندگی

رضایت از خانواده	رضایت از دوستان	از	رضایت از مدرسه	رضایت از محیط زندگی	رضایت از خود
**۰/۵۴۸	**۰/۴۲۸	**۰/۴۱۶	**۰/۴۷۸	**۰/۴۳۱	اعتماد به پدر
**۰/۴۳۴	**۰/۳۶۳	**۰/۴۲۲	**۰/۵۰۴	**۰/۴۴۳	ارتباط با پدر
** -۰/۲۸۴	** -۰/۳۱۶	** -۰/۳۹۳	** -۰/۵۳۲	** -۰/۲۹۸	بیگانگی با پدر
**۰/۴۲۲	**۰/۳۴۰	**۰/۳۱۷	**۰/۳۸۹	**۰/۳۹۲	اعتماد به مادر
**۰/۴۰۹	**۰/۴۲۳	**۰/۳۹۰	**۰/۵۱۰	**۰/۴۲۸	ارتباط با مادر
** -۰/۳۹۵	** -۰/۴۰۹	** -۰/۴۰۳	** -۰/۵۲۳	** -۰/۳۷۶	بیگانگی با مادر
**۰/۳۲۰	**۰/۶۵۷	**۰/۴۵۶	**۰/۵۰۲	**۰/۴۸۳	اعتماد به دوستان
**۰/۲۴۰	**۰/۵۶۸	**۰/۳۶۹	**۰/۵۰۲	**۰/۴۶۷	ارتباط با دوستان
** -۰/۱۴۹	** -۰/۲۵۴	** -۰/۴۶۸	** -۰/۳۵۰	** -۰/۲۲۲	بیگانگی با دوستان

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که مؤلفه‌های دل‌بستگی به والدین و همسالان با مؤلفه‌های رضایت از زندگی در سطح $p < ۰/۰۱$ رابطه‌ای معنادار دارند. بیگانگی با والدین و همسالان با زیرمقیاس‌های رضایت از خانواده، رضایت از دوستان، رضایت از مدرسه، رضایت از محیط زندگی و رضایت از خود رابطه منفی دارند. ارتباط با والدین و دوستان و همچنین اعتماد به والدین و دوستان با زیرمقیاس‌های رضایت از زندگی ارتباط مثبت دارند.

جدول ۴: نتایج رگرسیون گام به گام برای پیش بینی خودکارآمدی از روی ابعاد مختلف دل‌بستگی

T	Beta	F	اندازه‌ی اثر	R ²	R	خودکارآمدی اجتماعی
۱۵/۱۱۹	۰/۶۲۰	۲۲۸/۵۹۷	۰/۳۸۳	۰/۳۸۵	۰/۶۲۰	گام اول ارتباط با دوستان
۱۲/۱۱۵	۰/۴۹۰	۱۷۳/۰۵۲	۰/۴۸۴	۰/۴۹	۰/۶۹۸	گام دوم ارتباط با دوستان
-۸/۵۲۷	-۰/۳۴۵					بیگانگی با والدین
۱۱/۰۱۷	۰/۴۵۰	۱۲۵/۵۲۳	۰/۵۰۴	۰/۵۰۹	۰/۷۱۳	گام سوم ارتباط با دوستان
-۴/۵۵۱	-۰/۲۲۶					بیگانگی با والدین
۴/۰۱۶	۰/۲۰۳					اعتماد به والدین
۵/۰۱۵	۰/۳۰۴	۹۹/۲۲۴	۰/۵۱۷	۰/۵۲۲	۰/۷۲۳	گام چهارم ارتباط با دوستان
-۴/۲۳۲	-۰/۲۱۲					بیگانگی با والدین
۳/۴۹۲	۰/۱۷۷					اعتماد به والدین
۳/۲۴۰	۰/۲۰۳					اعتماد به دوستان
۵/۱۴۷	۰/۳۱۱	۸۱/۱۳۸	۰/۵۲۲	۰/۵۲۹	۰/۷۲۷	گام پنجم ارتباط با دوستان
-۲/۲۱۹	-۰/۱۵۹					بیگانگی با والدین
۳/۸۰۳	۰/۱۹۴					اعتماد به والدین
۲/۸۴۵	۰/۱۸۰					اعتماد به دوستان
-۲/۱۷۳	-۰/۰۹۴					بیگانگی با دوستان

نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام (جدول ۴) نشان می‌دهد که زیرمقیاس ارتباط با دوستان بیش از دیگر زیرمقیاس‌های دل‌بستگی به والدین و همسالان قدرت پیش‌بینی خودکارآمدی اجتماعی را دارد. در گام دوم بیگانگی به والدین به شکل منفی بیشترین ارتباط با خودکارآمدی اجتماعی را نشان می‌دهد. در گام اول ارتباط با دوستان ۳۸/۵ درصد از خودکارآمدی اجتماعی را پیش‌بینی می‌کند که در سطح $p < ۰/۰۱$ معنادار است. در گام دوم با اضافه شدن بیگانگی با والدین به معادله، در مجموع ۴۹ درصد از خودکارآمدی اجتماعی پیش‌بینی شد که در سطح $P < ۰/۰۱$ معنادار است. در گام سوم اعتماد به والدین وارد معادله شده است که سه زیرمقیاس در مجموع حدود ۵۰ درصد توان پیش‌بینی کنندگی در سطح معناداری $P < ۰/۰۱$ را داشته‌اند. در گام چهارم اعتماد به دوستان وارد معادله شده و در کنار سه زیرمقیاس ۵۲ درصد از خودکارآمدی را در سطح معناداری $P < ۰/۰۱$ پیش‌بینی نموده‌اند. در گام پنجم بیگانگی با دوستان در مجموع با چهار زیرمقیاس قبلی حدود ۵۳

درصد از خودکارآمدی را پیش‌بینی نمودند. زیرمقیاس ارتباط با والدین به دلیل توان پیش-بینی‌کنندگی پایین از معادله حذف شده است.

جدول ۵: نتایج رگرسیون گام به گام برای پیش‌بینی رضایت از زندگی از روی ابعاد مختلف دل‌بستگی

T	Bea	F	اندازه‌ی اثر	R ²	R	رضایت از زندگی
۱۷/۱۵۴	۰/۶۶۸	۲۹۴/۲۵۴	۰/۴۴۵	۰/۴۴۶	۰/۶۶۸	گام اول اعتماد به دوستان
۱۲/۴۳۰	۰/۴۸۸					اعتماد به دوستان
۹/۸۳۶	۰/۳۸۶	۲۳۴/۰۹۴	۰/۵۶۰	۰/۵۶۲	۰/۷۵۰	گام دوم اعتماد به والدین اعتماد به دوستان
۱۱/۸۴۵	۰/۴۵۵					اعتماد به والدین
۵/۳۰۸	۰/۲۴۶					بیگانگی با والدین
-۵/۱۹۲	-۰/۲۳۴	۱۷۶/۱۷۳	۰/۵۸۹	۰/۵۹۲	۰/۷۷۰	گام سوم والدین اعتماد به دوستان
						اعتماد به والدین
۱۱/۲۱۸	۰/۴۳۷					بیگانگی با والدین
۵/۶۴۹	۰/۲۶۴					والدین
-۳/۶۰۸	-۰/۱۸۱					بیگانگی با دوستان
-۲/۴۰۳	-۰/۰۹۶	۱۳۵/۳۱۰	۰/۵۹۵	۰/۶	۰/۷۷۴	گام چهارم دوستان اعتماد به دوستان
						اعتماد به والدین
۶/۰۸۹	۰/۳۵۲					بیگانگی با والدین
۵/۶۱۲	۰/۲۶۱					والدین
-۳/۵۱۴	-۰/۱۷۶					بیگانگی با دوستان
-۲/۵۰۸	-۰/۱					دوستان
۱/۹۸۳	۰/۱۰۹	۱۰۹/۹۱۱	۰/۵۹۸	۰/۶۰۳	۰/۷۷۷	گام پنجم ارتباط با دوستان

نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام (جدول ۵) نشان می‌دهد که زیرمقیاس اعتماد به دوستان بیش از دیگر زیرمقیاس‌های دل‌بستگی به والدین و همسالان قدرت پیش‌بینی رضایت از زندگی را دارد. در گام دوم اعتماد به والدین بیشترین ارتباط با خودکارآمدی اجتماعی را نشان می‌دهد. در گام اول اعتماد به دوستان ۴۴/۶ درصد از رضایت از زندگی را پیش‌بینی می‌کند که در سطح $p < ۰/۰۱$ معنادار است. در گام دوم با اضافه شدن اعتماد به والدین در معادله، در مجموع ۵۶/۲ درصد از رضایت از زندگی پیش‌بینی شد که در سطح $P < ۰/۰۱$ معنادار است. در گام سوم بیگانگی با والدین وارد معادله شده است که سه زیرمقیاس در مجموع حدود ۶۰ درصد توان پیش‌بینی‌کنندگی در سطح معناداری $P < ۰/۰۱$ را داشته‌اند.

در گام چهارم بیگانگی با دوستان وارد معادله شده و در کنار سه زیرمقیاس ۶۰ درصد از خودکارآمدی را در سطح معناداری $P < 0/01$ پیش‌بینی نموده‌اند. در گام پنجم ارتباط با دوستان در مجموع با چهار زیرمقیاس قبلی حدود ۶۰ درصد از رضایت از زندگی را پیش‌بینی نمودند. زیرمقیاس ارتباط با والدین به دلیل توان پیش‌بینی کنندگی پایین از معادله حذف شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش بررسی پیش‌بینی دل‌بستگی نوجوان به والدین و همسالان با خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی بود... یافته‌های پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های دل‌بستگی به والدین و همسالان با مؤلفه‌های خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی در سطح $P < 0/01$ رابطه‌ای معنادار داشتند همچنین مؤلفه‌های دل‌بستگی به والدین و همسالان نقش پیش‌بینی‌کننده‌ای در خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی داشتند. (جدول ۲، ۳، ۴، ۵) و نتایج این پژوهش با بخشی از یافته‌های (دبورا لایبل^۱، ۲۰۰۷؛ کوئرر و آن فیتز پاتریک^۲، ۲۰۰۱؛ دهقانی زاده و حسین چاری، ۱۳۹۱؛ سپاه منصور، مظاهری، ۱۳۹۰؛ گلچین، زردموی اردکلو، ۱۳۹۰؛ سامانی و بهمنش، ۱۳۸۹؛ طهماسیان و اناری، ۱۳۸۸؛ حقیقی، شکرکن و موسوی شوشتری، ۱۳۸۱) همخوان است.

خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی ازجمله متغیرهای مهمی هستند که بر روی کیفیت زندگی نوجوانان، روابط با دیگران و شادکامی تأثیر می‌گذارند. محققان مجموعه‌ای از عوامل را که بر روی خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی نوجوانان اثرگذار هستند شناسایی نموده‌اند. یکی از مهم‌ترین این عوامل دل‌بستگی می‌باشد. نتایج پژوهش دبورا لایبل (۲۰۰۷) دل‌بستگی ایمن به والدین و همسالان ارتباط معناداری با جنبه‌هایی از شایستگی اجتماعی و هیجانی دارد. همسو با این یافته‌ها تأثیرات زیرمقیاس‌ها نشان می‌دهد که ارتباط با دوستان و هم‌سن و سالان تأثیر بسیاری در روابط اجتماعی و عملکرد اجتماعی و به‌طور کلی خودکارآمدی اجتماعی دارد؛ و طهماسیان و اناری (۱۳۸۸) به این نتیجه رسید، هرچه نوجوان از طرف دوستان و هم‌سن‌وسالانش طرد شود و ارتباط کمتری با آن‌ها داشته باشد از میزان خودکارآمدی اجتماعی

¹ Deborah Laible

² Koerner & Anne Fitzpatrick

وی کاسته می‌شود. در اکثر پژوهش‌های انجام‌شده پیرامون دلبستگی نوجوان نتایج نشان داده است که دلبستگی به والدین نقش و تأثیر بیشتری دارد، اما در پژوهش حاضر بعد ارتباط با دوستان است که بیشترین تأثیرگذاری را نشان می‌دهد.

در تبیین پژوهش حاضر می‌توان گفت در نوجوانی به دلیل رشد ذهنی و بروز بلوغ و همچنین ارتباط بیشتر با دوستان و هم‌سن‌وسالان در مدرسه و شکوفا شدن حس استقلال و خودمختاری موجب جدا شدن نوجوان از والدین شده و سبب می‌گردد تا نوجوان به هم‌سن‌وسالان گرایش بیشتری داشته باشد. بر همین اساس است که ارتباط با دوستان بیشترین سهم را در خودکارآمدی اجتماعی دارد. البته در ردیف دوم بیگانگی با والدین است که ارتباطی معکوس و معنی‌دار با خودکارآمدی اجتماعی دارد و در رده سوم اعتماد به والدین دارای رابطه‌ای مستقیم و معنادار است، پس نمی‌توان نقش و تأثیر والدین بر نوجوانان را کم‌ارزش توصیف کرد. این یافته‌ها با پژوهش‌های کوثرنر و فیتز پاتریک (۲۰۰۱) و سامانی و بهمنش (۱۳۸۹) همسو است. نتایج این پژوهش‌ها نشان داده است که روابط گرم و صمیمی والدین با فرزندان، دادن آزادی برای ابراز احساسات و همچنین حضور یک خانواده منسجم و مهربان و دلسوز، بر کارکردهای اجتماعی و سازگاری نوجوان بسیار تأثیرگذار است. دهقانی زاده و حسین چاری (۱۳۹۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند؛ خانواده‌هایی که منعطف عمل می‌کنند و پاسخ‌گو هستند، موجب ایجاد حس خودمختاری در فرزندان می‌شوند. حقیقی، شکر کن و موسوی شوشتری (۱۳۸۱) به این نتیجه رسیدند که روابط عاطفی والدین با فرزندان در رشد سازگاری آن‌ها نقش بسیاری دارد.

در ارتباط با رضایت از زندگی و تأثیر پیش‌بینی‌کنندگی دلبستگی، سالتری و فریری (۲۰۰۰) به مقایسه رضایت از زندگی نوجوانان پرورش‌یافته در شیرخوارگاه و نوجوانان متعلق به خانواده‌های آسیب‌نندیده پرداخت و به این نتیجه رسید که نوجوانان پرورش‌یافته در شیرخوارگاه‌ها از رضایت از زندگی پایین‌تری برخوردار هستند (به نقل از سپاه منصور، مظاهری، ۱۳۹۰). در واقع داشتن روابط عاطفی قوی با والدین بر رضایت از زندگی بسیار تأثیرگذار است. در ارتباط با تأثیر زیرمقیاس‌های دلبستگی به والدین و همسالان بر رضایت از زندگی، مطابق با یافته‌های پژوهش حاضر باید چنین تحلیل نمود که اعتماد به دوستان برای نوجوان بیشترین عامل پیش‌بینی‌کنندگی رضایت از زندگی است. در دورانی که نوجوان به دلیل شرایط فیزیولوژیکی و رشدی

خود و همچنین رشد فکری اجتماعی از والدین و عوامل دلبستگی قدیم خود فاصله می‌گیرد، این دوستان و حس اعتماد به این دوستان است که موجبات رضایت از زندگی را برای این طیف سنی فراهم می‌کند. البته نباید فراموش کرد که همانند نتایج سؤال دوم تأثیر و نقش والدین کم نیست و اعتماد به والدین هم در رضایت از زندگی نقشی بسزا داشته است. در واقع نوجوان در کنار یک یا چند دوست صمیمی به والدینی مهربان و حمایتگر هم احتیاج دارد. این یافته همسو با نتایج پژوهش کارولین (۱۹۹۴) است، وی نتیجه‌گیری کرد که ادراک نوجوانان از انعطاف‌پذیری و پیوند خانوادگی با رضایت آنان از زندگی خانوادگی‌شان ارتباط مثبتی دارد و حمایت والدین از فرزندان و فهم این موضوع که والدین حامی آنان هستند، منجر به رضایت نوجوانان از زندگی خانوادگی‌شان می‌شود (به نقل از گلچین، زردموی اردکلو، ۱۳۹۰).

سالدو و هوبنر (۲۰۰۶) به این نتیجه رسیدند که با افزایش میزان حمایت والدین، میزان رضایت از زندگی در نوجوانان نیز افزایش می‌یابد. نوجوانان دارای رضایت پایین از زندگی، تنش‌های مرتبط با خانواده، عدم توافق والدین و تعارض بالای والدین را تجربه می‌کنند (به نقل از سپاه منصور و مظاهری؛ ۱۳۹۰). ماکیو و هیوبنر (۲۰۰۸) و ازدمیر و کروکلو (۲۰۱۳) به این نتیجه رسیدند که دلبستگی به والدین پیش‌بینی‌کننده قوی‌تری برای رضایت از زندگی هست. به‌طور کلی چنین باید نتیجه‌گیری کرد که نوجوانی دورانی است که با بلوغ و تغییرات گسترده فیزیکی، شناختی، اجتماعی و اخلاقی شناخته‌شده است. این تغییرات گسترده موجبات طغیانی را فراهم می‌آورد که می‌تواند بر بسیاری از رفتارها و اخلاقیات فرد در این دوران اثر بگذارد که یکی از مهم‌ترین این واکنش‌ها استقلال‌خواهی و خودمختاری می‌باشد. شخص در این دوران دیگر آن کودک فرمان‌بردار نیست و می‌خواهد برای خود تصمیم‌گیرنده باشد. این شرایط می‌تواند بر روابط والد فرزندی تأثیری منفی بگذارد. البته نباید فراموش کرد که والدین آگاه و دلسوز می‌توانند با در نظر گرفتن این دوران و توجه به این حساسیت‌های گذرا، مهر و محبت خود را به فرزندشان ارزانی داشته و از بار این سختی بکاهند. مطابق با نظر بالبی دلبستگی از بدو تولد نسبت مراقب اصلی یعنی مادر (و یا پرستار دائمی نوزاد) ایجاد شده و با گذشت زمان به پدر و اطرافیان گسترده می‌شود تسری یافتن دلبستگی از مادر به دیگر اعضای خانواده و در ادامه به خارج از خانواده بدین معنا است که دلبستگی نیازی است ذاتی و حیاتی که موجبات دریافت حمایت دیگران را فراهم می‌آورد.

در این پژوهش که به بررسی تأثیر دل‌بستگی به والدین و همسالان بر خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی در نوجوانان پرداخته شد، نتایج حاصله گواه این مطلب بود که دل‌بستگی تسری یافته از مادر در نوزادی، در هنگام نوجوانی به صورت دل‌بستگی به والدین و همچنین همسالان خود را نشان می‌دهد و بر خودکارآمدی اجتماعی و رضایت نوجوان از زندگی‌اش تأثیر می‌گذارد. روابط گرم و صمیمی والدین در دوران پرتنش نوجوانی، عاملی است که به نوجوان انرژی انجام فعالیت‌های اجتماعی را می‌دهد و به وی کمک می‌کند تا با عزت‌نفس بالا در اجتماع از پس مشکلات و مسئولیت‌هایش برآید. از سویی دیگر این ارتباطات پربار والد-فرزندی رضایت نوجوان را به همراه دارد. علاوه بر این روابط والد فرزند، در این دوران همان‌طور که اشاره شد، نقش دوستان و همسالان که در خارج از محیط خانه هستند و اکثراً نیمی از زمان بیداری را با نوجوان در مدرسه می‌گذرانند بسیار مهم است. روابط گرم و صمیمی با این موضوعات دل‌بستگی جدید، بر خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی در نوجوانی بسیار تأثیرگذار است. مطابق با یافته‌های پژوهش حاضر همبستگی و تأثیرگذاری دل‌بستگی به دوستان و همسالان در نوجوانی، بر خودکارآمدی اجتماعی و رضایت از زندگی قوی‌تر از دل‌بستگی به والدین بود؛ یعنی اینکه نوجوان در کنار یک دوست مهربان و قابل اطمینان که تقریباً شرایط و مشکلات مشترکی با وی دارد، از شادی و عزت‌نفس بالاتری برخوردار است. پس نقش هر دو یعنی هم والدین و هم دوستان در نوجوانی بسیار مهم است و نمی‌توان به سادگی یکی را حذف کرد و بر دیگری پافشاری نمود.

در هر پژوهش تعدادی از عوامل ناخواسته و غیرقابل کنترل می‌توانند بر جریان پژوهش و یا نتیجه حاصل تأثیر بگذارند که البته مقابله با این عوامل ضروری می‌باشد. از جمله محدودیت‌های این پژوهش، می‌توان به این موارد اشاره کرد: تعمیم نتایج پژوهش حاضر به سایر نقاط کشور باید با احتیاط صورت گیرد. با توجه به پرسشنامه‌ای بودن پژوهش حاضر، خود گزارش دهی آزمودنی‌ها می‌تواند به عنوان یکی از محدودیت‌های پژوهش به حساب آید.

با توجه به نتایج پژوهش‌های انجام‌شده و همچنین نتایج پژوهش حاضر که به تأثیر و نقش دل‌بستگی به والدین تأکید داشته‌اند، پیشنهاد می‌شود که والدین بیشتر به فرزندان خود اهمیت دهند و بیش‌ازپیش به مشکلات و خواسته‌های آنان توجه کنند. مطابق با نتایج حاصل از پژوهش حاضر، که روشن‌کننده نقش دوستان و همسالان بر میزان خودکارآمدی و رضایت از زندگی

نوجوانان از زندگی است، توصیه می‌شود که والدین بر دوستی‌های فرزندان خود نظارت داشته باشند ولی مغل روابط سالم آنان با دوستانشان نشوند.

منابع

۱. بیک، لورا. (۱۳۹۰). روان‌شناسی رشد (از لقاح تا کودکی)، (ترجمه‌ی یحیی سید محمدی). جلد اول. تهران: نشر ارسباران. (سال انتشار به زبان اصلی ۲۰۰۷). ویرایش چهارم. چاپ بیستم: ۳۷۰-۳۴۵.
۲. بشارت، محمدعلی؛ کریمی، کیومرث؛ رحیمی نژاد، عباس. (۱۳۸۵). بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی و ابعاد شخصیت. مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی. ۳۶ (۱): ۵۵-۳۸.
۳. بهرامی، هادی؛ عباسیان فرد، مهنوش. (۱۳۸۹). بررسی رابطه خودکارآمدی با انگیزه‌ی پیشرفت در دانش‌آموزان دختر دوره پیش‌دانشگاهی شهر تهران سال تحصیلی ۸۹-۸۸. مجله مشاوره مدرسه، ۶ (۱): ۳-۹.
۴. باقری نسامی، معصومه؛ سهرابی، مریم؛ ابراهیمی، محمدجواد؛ حیدری فرد، جبار؛ ینج، جواد؛ گلچین مهر، سمیرا. (۱۳۹۲). بررسی رابطه رضایت از زندگی با حمایت اجتماعی و خودکارآمدی در سالمندان ساکن منازل شهرستان ساری در سال ۹۰. مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ۲۳ (۱۰۱): ۴۷-۳۸.
۵. حجازی، الهه؛ اژه‌ای، جواد؛ غفار، رنجبر. (۱۳۹۲). پیش‌بینی ارتباط با مدرسه بر اساس دلبستگی به والدین و همسالان. فصلنامه خانواده‌پژوهی. ۹ (۳۳): ۶۲-۴۸.
۶. حقیقی، جمال؛ شکرکن، حسین و موسوی شوشتری، مژگان. (۱۳۸۱). بررسی رابطه جو عاطفی خانواده با سازگاری دانش‌آموزان دختر پایه سوم مدارس راهنمایی اهواز. فصلنامه علوم تربیتی و روان‌شناسی. دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۱، دوره سوم، سال نهم، شماره‌های ۱ و ۲، ۷۹-۱۰۸.
۷. دهقانی زاده، محمدحسین؛ حسین‌چاری، مسعود. (۱۳۹۱). سرزندگی تحصیلی و ادراک از الگوی ارتباطی خانواده: نقش واسطه‌ای خودکارآمدی. مطالعات آموزش و یادگیری. ۴ (۲): ۴۷-۲۱.
۸. ربانی، رسول؛ بهشتی، صمد. (۱۳۹۰). بررسی تجربی رابطه دینداری و رضایت از زندگی. مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد. ۸ (۱): ۷۹-۱۰۲.
۹. رستمی، سمیرا؛ جوکار، بهرام. (۱۳۹۶). رابطه افتراقی دلبستگی به والدین و همسالان در پیش‌بینی تجربه هیجان‌های شرم و گناه در نوجوانان دختر و پسر. فصلنامه پژوهش در سلامت روان‌شناختی، ۱۱ (۴).

۱۰. رضائی، لیلا؛ مصطفائی، علی؛ خانجانی، زینب. (۱۳۹۲). بررسی مقایسه‌ای تحول اخلاقی نوع دوستی و خودکارآمدی اجتماعی در دانش، آموزان تیزهوش و عادی دبیرستان‌های شهر ارومیه ۹۰-۹۱. فصلنامه آموزش و ارزشیابی، ۷ (۲۵).
۱۱. زکی، محمدعلی. (۱۳۸۶). اعتبار یابی مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش آموزان. مجله اندیشه و رفتار، ۱۳ (۱).
۱۲. سپاه منصور، مژگان؛ مظاهری، محمدعلی. (۱۳۹۰). ساختار خانواده و ابعاد چندگانه رضایت از زندگی نوجوانان. تحقیقات روان‌شناختی، ۹ (۰): ۶۰-۵۱.
۱۳. سامانی، سیامک؛ بهمنش، زهرا. (۱۳۸۹). مقایسه فرایندها و کنش‌های خانواده در نوجوانان عادی و بزهکار. مطالعات امنیت اجتماعی ۲۳ (۰): ۴۳-۶۸.
۱۴. شیخ‌الاسلامی، راضیه؛ عمرانیان، معصومه. (۱۳۹۳). پیش‌بینی پرخاشگری بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده با واسطه‌گری رضایت از زندگی. مجله مطالعات روانشناسی تربیتی ۱۰ (۱۸): ۱۴۳-۱۲۳.
۱۵. طهماسیان، کارینه؛ اناری، آسیه. (۱۳۸۸). رابطه بین ابعاد خودکارآمدی و افسردگی در نوجوانان. فصلنامه روان‌شناسی کاربردی. سال سوم. شماره ۱ (۹): ۹۳-۸۳.
۱۶. گلچین، مسعود؛ زردموی اردکلو، شاپور. (۱۳۹۰). تبیین رضایت نوجوانان تهرانی از زندگی خانوادگی‌شان برحسب میزان تحقق نظم در خانواده: آزمون تجربی از کارایی نظریه نظم در سطح خرد. مجله تحلیل اجتماعی نظم و نابرابری اجتماعی، ۶: ۴۶-۱.
۱۷. علامه، عاطفه؛ شهنی بیلاق، منیجه؛ حاجی بیخچالی، علی رضا؛ محرابی زاده هنرمند، مهناز. (۱۳۹۶). تأثیر آموزش مهارت‌های مطلوب بر پرخاشگری و خودکارآمدی در تعامل با همسالان در بین دانش آموزان دارای رفتارهای پرخاشگرانه. مجله مطالعات روانشناسی تربیتی، ۱۴ (۲۸): ۲۰۶-۱۶۹
doi: 10.22111/jeps.2017.3595
۱۸. ماسن، پاول هنری؛ کیگان، جروم؛ هوستون، آلتا کارول؛ وی کانجر، جان‌جین. (۱۳۸۹). رشد و شخصیت کودک (ترجمه‌ی مهشید یاسایی). تهران: نشر مرکز، کتاب ماد. (سال انتشار به زبان اصلی ندارد). ویرایش هفتم. چاپ چهاردهم: ۷۴۳-۱۷۹.
۱۹. میکائیلی منیع، فرزانه. (۱۳۹۰). بررسی رابطه هویت با رضایت از زندگی در نوجوانان و نقش عملکرد خانواده. فصلنامه خانواده پژوهی. شماره ۱۰: ۴۳-۲۵.

20. Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational psychologist*, 28(2), 117-148.

21. Deborah. Laible. 2007. Attachment with parents and peers in late adolescence: Links with emotional competence and social behavior. *Personality and Individual Differences*. 43, pp.1185-1197.

22. Koerner, A. & Anne Fitzpatrick, M. (2002). *Nonverbal communication and marital adjustment and satisfaction: The role of decoding relationship relevant and relationship irrelevant affect*. *Communication Monographs*, 69(1), 33-51.
23. Magai, C. (1999). "Affect, Imagery, and Attachment: working models of interpersonal affect and socialization of emotion". In J. Cassidy & et al (Eds). *Itanbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*. New York, NY, USA: The Guilferd.
24. Ma, C. Q. & Huebner, E. S. (2008). *Attachment relationships and adolescents' life satisfaction: Some relationships matter more to girls than boys*. *Psychology in the Schools*, 45(2), 177-190.
25. Özdemir, Y. & Koruklu, N. (2013). *Parental Attachment, School Attachment and Life Satisfaction in Early Adolescence*. *Ilkogretim Online*, 12(3).
26. Schoyen, K. J. (2004). *The impact of skills training on the firendships of children with special needs*. *Master of Arts Thesis, Trinity Western University*.